

הקרוב המשולב העתידי

ד"ר עזריאל לורבר

ההתפתחות ההיסטורית של הקרב המשולב

בתחילת 1990, התפרסמה בכתב העת DEFENCE NEWS ידיעה כי פיקוד ההדרכה והת"ל האמריקני (Tradoc — Training & Doctrine Command) המליץ על הסבת דוקטרינת הקרב המשולב לקרב המשולב העתידי (Future Airland Battle), והדוקטרינה החדשה, אם תתקבל, תינקט לקראת סוף העשור. השינוי בגישה נובע משתי תופעות צפויות שעתה בטוחים בצבא ארצות הברית כי אכן תתממשנה: הראשונה היא כניסתו המתרחבת לשימוש של נשק מונחה מדויק ארוך טווח, שמוכיח בהתמדה את בשלותו הטכנולוגית. והשנייה תהיה ערבוב של כוחות משני הצדדים תוך כדי מהלך הלחימה, והיעלמותו של קו החזית ה"קלאסי" הקו קדמי של כוחותינו.

כדי להבין את משמעותם של השינויים המוצעים בדוקטרינת הלחימה האמריקנית ראוי לתאר את התפתחותה של הדוקטרינה הקיימת.

מלחמת יום-הכיפורים הביאה בין היתר למהפך גדול במחשבה הצבאית המקובלת. נשק הנ"ט המדויק ארוך הטווח (שאו כלל רק טילים מדור א' ודור ב') הפך מגורם משני, החייב תכופות להצדיק את קיומו בקרב המודרני. למשתתף שווה זכויות ובעל תביעות לבכורה, אף בהתמודדות עם אמצעי הלחימה הקלאסיים. אף כי עד מהרה התברר כי הטנק ומטוסי-התקיפה עדיין אינם בדרכם אל המוזיאון, הרי בכל העולם, ובעיקר בארה"ב, נחקרה היכולת של חימוש כזה להשפיע בצורה מאסיבית יותר על שדה הקרב, בעיקר מול ברית ורשה. וזאת, אם אכן יתממשו הפיתוחים החדשים שעד אז נראו כמדע בדיוני, והמדובר במצייני לייזר, מזל"טים, מסוקים נושאי טילים מונחים, ואפילו מצררים של חימוש מתבנית הנורה על-ידי ארטילריה, קנית ורקטית, ארוכת טווח. יתרה מזאת: הצלחתו של חימוש כזה היתה מגביהה במידה ניכרת את "הסף הגרעיני" — השלב שבו צריך להפעיל נשק גרעיני טקטי כדי לבלום מתקפה סובייטית.

בעקבות מחקרים אלה התגבשו מספר מסקנות לגבי הפוטנציאל הטמון בחימוש זה, ולהלן אחדות מהן:

1. יחידות קטנות תוכלנה להפעיל עצמה ניכרת, אם הן תצוידנה בחימוש מונחה מרחוק או באמצעי ציון מטרות ותוכלנה "להזמין" חימוש כזה. יצטמצם השימוש בתחמושת סטטיסטית, יחסית קצרת טווח, שיש לשאתה למעשה עד קו המגע הקדמי. במקומה ניתן יהיה לשגר חימוש חכם ממרחק של עשרות רבות של קילומטרים מקו החזית, או להביאו
- 2.

למטרתו על ידי מטוסים שאף הם יוכלו לשגר ממרחק בטוח, ולצפות לאחוזי פגיעה גבוהים.

3. יהיה צורך להגדיר מחדש את תחומי האחריות של הזרועות השונות (אוויר, יבשה וים) ויתכן אף להכפיף את כוח האש שלהן לרשות מרכזית אחת.
4. יהיה צורך לארגן מחדש את נושא המודיעין הטקטי, בעיקר בתחום "המודיעין בזמן אמיתי".
5. יהיה צורך לארגן מחדש את נושא השליטה והבקרה ואף לפתח כלים חדשים עבורו.

למסקנות הגיעו בקווים כלליים, עוד בשנת 1975. לאחר תהליך ממצה של ניתוח ההתפתחות בשדה הקרב היבשתי, ובהסתמך, בין היתר על מסקנות אלה, ועל ההתפתחויות הטכנולוגיות השונות שאירעו מאז, פרסמה זרוע היבשה של צבא ארצות הברית ב-1982, את הדוקטרינה החדשה שלה (Operations FM-100-5) ללחימה שכינה Battle-2000 The Airland — הקרב המשולב קרקע/אוויר-2000. בקצרה, דוקטרינה זו קובעת, בין היתר, כי אזור הלחימה הקרקעי הינו מקשה אחת בשלושה ממדים ויש לשאוף לשיתוף פעולה מרבי בין הכוחות הלוחמים, כלומר בין כוחות הקרקע, האוויר והחימוש ארוך הטווח. בנוסף מדגישה דוקטרינה זו את ניצול הטכנולוגיה להשגת יתרון מבצעי מוקדם, את חשיבות ההכרעה המהירה בכל מקום שאליו ישלחו כוחות אמריקניים, את הצורך להימנע מקרבות התשה ואת חשיבותה של תפיסה אופרטיבית, עם דגש על תמרון, המבוצע על ידי כוחות מבוזרים המקושרים על ידי פילוסופיית פיקוד מערכות

הצעה אמריקנית חדשנית

ושליטה, המבוססת על טקטיקות מוכוונות משימה.

התפתחות נוספת שנבעה משכלול המתקדם של החימוש החכם, והמהווה המשך (ולדעת מחייביו – אוולוציוני) לדוקטרינת שדה הקרב המשולב, הוא תפיסת ה-FOFA (Follow on Forces Attack) – תקיפת הכוחות העוקבים) שהוצגה לראשונה בסוף 1985. תפיסה זו כוונה לנצל את אחת מנקודות התורפה בדוקטרינת הלחימה הסובייטית הנוכחית, שהתבססה על שימוש מקסימאלי בהפתעה ובהטעה, בין היתר כדי להקטין את הסיכוי של כוחות נאט"ו לגייס כוחות מילואים ולהיערך בצורה מתאימה.

הכוחות הסובייטיים הקדומניים היו מצויים ברובם בהיערכות מתאימה להתקפה, כולל בטני דלק ותחמושת. למרות זאת, לפי ההיגיון "המקובל", פתיחת מלחמה כוללת עדיין היתה מחייבת השלמות אספקה וכן תגבור כוחות עזר ואפילו השלמת תקנים ביחידות אחוריות. אף שפעילות כזו עלולה היתה להסגיר את כוונותיהם, ולכן כדי לשמור על ההפתעה, הדוקטרינה הסובייטית דגלה בהסתערות של הדרגים הקדומניים, ללא סיוע לוגיסטי נוסף, ולחימה מתמשכת כל זמן שהדבר אפשרי. בינתיים היו מקודמות יחידות רעננות שהיו מוכנסות לקרב כאשר הדרג הראשון היה ממצה או ליתר דיוק מתיש את עצמו.

להערכת הסובייטים, שיטה זו היא הפשרה הטובה ביותר בין דרישות ההפתעה לשמירת התנופה בהתקפה. בנוסף מסתמכים הסובייטים על ה-

Operational Maneuvre Group OMG

מערכות 319

הכוחות הקדומניים יגששו ויאתרו נקודות תורפה בחזית האויב. כאשר נקודות תורפה כזו תתגלה, כמו לדוגמה בתפר שבין כוחות שכנים, ותיפרץ, יוזרמו דרכה כוחות משימה במסגרת עצמאית ומאוזנת (המכילה אלמנטים מכל הכוחות הלוחמים), שיוכלו לבצע התפרצות מהירה מאוד לעומק מדינות נאט"ו, כדי למוטט את צבאות הברית לפני שיעלה בידם להגיע להחלטה (החייבת להיות משותפת) לגבי הפעלת נשק גרעיני טקטי.

ה-FOFA מבוסס על תקיפה מרחוק, על-ידי חימוש קרקעי, ארוך טווח, מתביית ועל-ידי מטוסים, כנגד הדרג השני והשלישי הסובייטי עוד לפני שהתקברו לאזור הלחימה ממש, ובאופן זה מניעת האפשרות לתגבר את הדרג הראשון ולהחליפו. הצלחת פעילות כזו גם תנטרל חלק מהאפקטיביות ה-OMG.

במעבר יש עד היום מערערים על גישה זו, בטענה כי חבל להשקיע אמצעים בהשמדת הגל השני, מפני שאם לא יעצרו את הגל הראשון ממילא לא יהיה צורך להתאמץ להשמיד את הגל השני. כמובן שגם מחייבי ה-FOFA אינם מתכוונים להניח לגל הראשון לנפשו והוויכוח נסב יותר על היחס בהקצאת משאבים – לפיתוח ולהצטיידות – עבור האמצעים השונים.

בעיה אחרת שעלתה היתה בעיית השליטה והבקרה המוגזמת: כדי לנהל מלחמה "מסודרת" במרחבים הגיאוגרפיים ובקצב הלחימה הצפוי, יזדקקו למערכת אמצעי מודיעין והרכשת מטרות מתקדמת מאוד. אבל כדי לנהל את הקרב ביעילות

המקסימלית על מידע זה להגיע עד לדרגים הבכירים. במלחמות עבר, עסקו מפקדים בכירים שישבו במרחק של עשרות קילומטרים מאחור, בקורפוס של האויב או בדיוויזיה שלו. ביחידות הקטנות יותר של האויב טיפלו הדרגים הנמוכים ועצם המבנה ההירארכי של הצבא הותאם לסדר עניינים זה. בפני המפקדים הבכירים היושבים בעורף יהיה עכשיו פיתוי גדול מאוד, לדלג על שלבי הביניים (שלהם עצמם) ולפקד על המחלקה או הפלוגה מתוך חדר בקרה מרכזי, תוך שימוש במידע המפורט שבידיהם, ובעזרת מערכת התקשורת המשוכללת שלרשותם. נטייה זו, לעבור לשדה הקרב הממוחשב והצנטרליסטי נתגלתה בצבא האמריקני ובצבא הסובייטי כאחד, והודגש הצורך לעצור נטייה זו ולהמשיך בהאצלת סמכויות למפקדים בשטח, ולמפעילי החימוש עצמו, גם אם כתוצאה משיקולים שונים, כגון טווח החימוש, יהיו מפעילי החימוש ממוקמים בעצמם במרחק קילומטרים רבים ממטרותיהם. יתרה מזאת. בעידן החימוש המתוחכם, דיוויזית האויב למשל הופכת, בהגדרה, לאוסף של כ-500 מטרות דיסקרטיות הנמצאות בשטח. המידע, ולצידו היכולת להנחית אש מיידית, יפתו מפקדים בכירים לטפל בהם ישירות (ושוב תוך דילוג על דרגי הביניים) על ידי הקצאת אמצעים להשמדתם, ופיקוד ישיר על משימות כאלה. לא שאפשרות כזו היא פסולה על הסף, אך הדבר ידרוש ארגון מחדש של כמעט כל המערך הלוחם, תוך התחשבות באילוצים אחרים. בנוסף להשגות תורתיות אלה הועלו

נגד ה־FOFA טענות טכניות, כלכליות ואף פוליטיות. למרות הכל התקבלה תפיסת ה־FOFA (וכחלק מדוקטרינת הקרב המשולב) על דעת כל חברות נאט"ו והיא מהווה את הגישה הרשמית של הארגון, ובהתאם יש פיתוח נרחב של אמצעים לצרכיה.

דוקטרינת הקרב המשולב העתידי

בהשוואה לדוקטרינת הקרב המשולב וה־FOFA, שהיו אמורת להיות הגנתיות לחלוטין, אמורה הדוקטרינה החדשה להיות התקפית ויותר גמישה בהפעלה. היא תתבסס על טכנולוגיה של הדור הבא. ובעיקר על מחושים (Sensors) מתקדמים לאיתור האויב. היא תשאף להשיג את מטרתה על־ידי כוח אש וללא הסתבכות בקרבות שחיקה. ההנחה היא כי לאמריקנים ולסובייטים תהיה יכולת דומה בתחומים טכנולוגיים מסוימים כגון נשק אנרגיה (Direct Energy Weapons) וחמוש מונחה מדויק (Smart Munitions). בהתאם לגישה זו, ובניגוד לגישה הנוכחית, יופעלו כוחות משוריינים כבדים אך ורק כמוצא אחרון, ורק אם מסיבה כלשהי האויב יתגלה כחסין בפני השמדה מוחלטת באמצעות האש לבדה.

הגמישות בהפעלת היחידות תושג גם על־ידי הקטנת המערך הלוגיסטי היחידתי. הסתמכות על תקשורת יעילה ואוטומציה נרחבת תאפשר ליחידות למשוך אמצעים בזמן (כמעט) אמיתי, מתוך מאגרים מרכזיים וללא הצורך הכמעט היסטורי של הצטיידות בכמויות גדולות של אמצעים לקראת הקרב.

בגישה חדשה זו מורחב שדה המערכה האקטיווי, ברמה האופרטיבית לכ־400 ק"מ בעומק. יתרה מזאת, אם בעבר הדיוויזיה היתה הרמה הנמוכה ביותר אשר ניהלה פעילות באורח עצמאי בגזרתה, כעת יעשה זאת הקורפוס. התפתחות זו לא תשפיע כלל על המ"מ ועל המ"פ, וקרוב לוודאי שגם המג"ד לא יושפע ממנה, אך בעיקרו מבטא הדבר את הגישה של יתר ריכוזיות שכבר הזכרנו.

הנקודה המעשית החשובה בשינוי המוצע היא העברה של כמעט כל

משאבי הנשק המדויק ארוך הטווח (להבדיל מהנשק המדויק קצר הטווח כגון טילים צוותיים) וכולל מסוקי התקיפה ואמצעי ההגנה האווירית, מאחירות הדיוויזיה לאחריות הקורפוס. תפקידה של הדיוויזיה יצטמצם לתיאום בין מפקדת הקורפוס לבין החטיבות (כוח התמרון) שיופעלו, אם האויב לא הושמד על־ידי האש. כפי שהראינו למעלה, אפשרות זו נצפתה כבר מזמן על־ידי גורמים שונים, כמקור פוטנציאלי לתקלות בניהול הלחימה. מצד שני, השתכללות אמצעי השליטה והבקרה ובעיקר הגידול באמינותם ובתועלת הצפויה משימוש אגרסיבי במשאבי השליטה והבקרה המתוחכמים, היטו כנראה את הכף במחשבה הצבאית האמריקנית והביאו את אנשי הת"ל שלהם להמליץ על אימוץ גישה זו.

סיבה נוספת לנטייה לגישה החדשה היא בעיית ערוב הכוחות: ככל שיחידות קדמיות תהפוכנה ליותר קטנות וניידות תהיה הפגיעה בהן קשה יותר, וכוחות משני הצדדים יתערבבו יותר זה בזה. בגלל החשש מפני מהלומה גרעינית טקטית, הסובייטים מעוניינים ב"עירבוב" כזה ויפעלו להגבירו. כתוצאה ראשונית יעלם "קו החזית" הקלאסי (ה־Forward Edge of Battle Area—FEBA או בשמו המקובל יותר כיום — FLOT). צבא ארה"ב צופה כנראה קשיים בניסיון לרכז ולתמרן כוחות חזקים דיים כדי להשמיד כוחות סובייטיים מתפרצים כאלה.

מאז ומתמיד ניטש ויכוח בין חסידי כוח האש לבין חסידי התמרון. באופן פשטני מעט הטיעונים בוויכוח הם כלהלן: כוח האש הוא פשוט להפעלה, אך מחייב עדיפות באמצעים, ובכל מקרה גם לצד המנצח יש אבדות; השימוש בתמרון יכול אמנם לגרום להתמוטטות מהירה יותר של האויב, בפחות אבדות, אך זוהי צורת לחימה מורכבת בהרבה וטומנת בחובה סיכונים גדולים יותר. ההנחה המקובלת היא כי בדרך כלל התמרון עדיף, אך לחימת תמרון ניתנת לביצוע רק על־ידי גייסות ופיקוד מעולים; מאורגנים היטב, ממושמעים, בעלי מורל גבוה ובעלי יזמה. כלומר, מרכיב ה"איכות" הוא דומיננטי.

כיום מועלית הטענה כי ההתקדמות הניכרת שהושגה ומושגת בתחומי התצפית והמודיעין בזמן אמיתי, בתקשורת ובתהליכי קבלת החלטות, כלומר בכל תחומי הפיקוד והשליטה ובשילוב כוח אש זמן ויעיל בשדה הקרב, מקטינה או אף מבטלת את ערכו ואת חשיבותו של התמרון בהשוואה לזו של כוח האש. בנוסף, הדעה המקובלת היא כי בתחום הזה, של פיקוד ושליטה מתקדם, המשולב בכוח אש מונחה לטווחים ארוכים, יש לארה"ב יתרון ניכר על פני הסובייטים. מתוך התגובה הסובייטית עם הצגתו של קונספט ה־FOFA ב־1985, עולה כי הנחה זו הינה נכונה. כהערת אגב נציין כי יש גם יסוד חזק להניח כי בין ה־SDI (מלחמת הכוכבים) לבין ה־FOFA, הגיעו הסובייטים למסקנה כי מסיבות כלכליות אין ביכולתם להתמיד במירוץ הצבאי, ומסקנה זו היוותה מרכיב חשוב בהחלטתו של מיכאל גורבצ'וב לשנות את אופיו של השלטון בברית המועצות.

עד כמה תקפה הגישה החדשה?

יש כמובן לזכור כי הנושא כולו הוא עדיין בחזקת הצעה, שהוגשה על־ידי פיקוד ההדרכה והת"ל האמריקני לרמטכ"ל צבא היבשה שלהם, ומן הסתם יוכנסו בה עוד שינויים. אך גם מסגרתה הכללית, שיש להניח כי תישמר, מעוררת תהיות מסוימות.

צבא יכול להתאמן לחימה בצורות קרב שונות ומשונות, ואמור להגיב בצורה הנכונה בהתאם לזירה ולתנאים המשתנים. אבל חלק מיכולתו להגיב בצורה הנכונה מבוסס על מבנהו הארגוני, הנשמר לאורך הזמן, ואשר כל רמות הפיקוד למדו לעבוד במסגרתו. הקרב המשולב פותח במקורו עבור הזירה המרכז אירופית, ואף כי ספרי ההדרכה משלמים מס שפתיים לאפשרות של לחימה בחזיתות אחרות (הג'ונגל הדרום אמריקני או מדבריות החול של מזרח התיכון) הרי קיימת מעין הבנה שבשתיקה כי זירת הפעולה העיקרית תישאר במרכז אירופה. ה־FOFA מנציח גישה זו מפני שחימוש ארוך טווח עלול להתברר כמאוד בלתי יעיל כנגד אויב אחר, המסתמך למשל הרבה פחות על כוחות משוריינים, מאשר ברית ורשה.

בהצלחה כתוצאה מאימונים ומתרגילים, הרי תחת לחץ עלול הדור החדש של המפקדים להתקשות לבצע את המהפך המחשבתי חזרה.

סיכום

רעיון הקרב המשולב העתידי מהווה בהרבה מובנים תפנית חדה ביחס לדוקטרינה הקיימת. הנקודה העיקרית לדעתי בשינוי המוצע היא נסיגה כמעט מוחלטת מהכרה בעליונותו של התמרון וחזרה להדגשת חשיבותו של כוח האש. המסקנה הבלתי נמנעת היא כי הדבר קורה בעיקר כתוצאה מהשתכנוותם של הדרגים הבכירים בצבא ארה"ב כי חימוש מדויק ארוך טווח (ובשילוב עם מודיעין בזמן אמיתי ומערכות שליטה ובקרה מתאימות) אכן מוכיח את עצמו – טכנולוגית, מבצעית ובטווח הארוך גם כלכלית. זוהי מסקנה חשובה עבור כל אחד ומן הראוי לתת עליה את הדעת בכל דיון על חשיבותו ועתידו של חימוש מעין זה. השגיאה הפוטנציאלית בדרך האמריקנית המוצעת נובעת מן הרצון לשעבד את כל הכוח לדוקטרינה מאוד נוקשה, המתאימה ללחימה רק כנגד מגוון צר מדי של יריבים בכוח, ועלולה לשמוט את הקרקע דווקא מתחת לרגלי ההתחייבויות הגלובאליות של ארצות הברית. אי אפשר בהקשר זה להתעלם גם מן ההקבלה ההיסטורית. בשנות החמישים (ובמידה מסוימת כתגובה פסיכולוגית למלחמת קוריאה שזה עתה הסתיימה) קיצצה ארצות הברית בכוחות הקונוונציונאליים לטובת העצמה הגרעינית. ההנחה היתה שהאיום בעצמה הגרעינית יפתור כל בעיה, החל מפלישה רוסית לאירופה המערבית וכלה בהתקוממות בג'ונגל האפריקני. אין ספק שהעצמה הגרעינית אכן בלמה את הרוסים אך האמריקנים גילו מהר מאוד, ובדרך הקשה, כי הנשק הגרעיני פשוט אינו ניתן לשימוש בשום מקום אחר בעולם. הדבר הביא את הנשיא קנדי לחזור ולהשקיע בפיתוחם מחדש של הכוחות הקונוונציונאליים. אם נציג את החימוש המדויק ארוך הטווח במקום הנשק הגרעיני אנו מקבלים את אותו התסריט, ואם ההצעה אכן תתקבל הרי קרוב לוודאי כי המשכו של התסריט הנוכחי ישאר גם הוא נאמן לפורמט הקודם.

אבל כאן הולכים האמריקנים ומוסיפים שינוי ארגוני דראסטי ומתכוונים למסד אותו כדוקטרינה רשמית. המבנה הארגוני החדש יתאים רק לאירופה, או לחזית דומה בהיקפה, ונגד יריבים דומים לברית ורשה. אולם לאור ההתפתחויות הגיאופוליטיות האחרונות דומה כי השינוי הארגוני המוצע ינטרל חלק ניכר מן הצבא האמריקני בכך שיתאים ללחימה רק נגד אויב שאינו קיים עוד. מובן שקיימת גם האפשרות, הרציונלית עוד פחות, כי צבא היבשה (ברובו) מיועד אכן "לשמור על הסדר" באירופה ואילו המארינס וה-RDF (Rapid Deployment Force) – הכוח לפריסה מהירה) ייועדו למבצעים ביתר העולם.*

אלא שהמבנה החדש טומן בחובו סכנות גם לעת לחימה אפשרית באירופה. הגברת הריכוזיות והעברת סמכויות נוספות אל גוף בכיר יותר (מפקדת הקורפוס) יוצרת סכנה שניטרול של גוף זה יכניס תוהו ובוהו בדרגים שמתחתיו. דבר זה נכון כמובן גם לגבי מחלקה או כיתה של חי"ר שמפקדה נפגע, אך השאלה היא כמובן איזה אחוז מהכוח כולו מושפע מאירוע כזה ומה המאמץ הנדרש להחזיר את העניינים למסלולם. ברמת הקורפוס הדבר יהיה פיתוי גדול להפעלת נשק גרעיני טקטי או אפילו לעריכת פשיטה רבת ממדים של כוחות מיוחדים. הגישה החדשה מסתמכת יותר ויותר על אמצעים טכנולוגיים מתקדמים להרכשת מטרות, לארגון האש נגדן ולפגיעה בהן. כוחות התמרון המסורתיים יהיו כאמור רק מוצא אחרון. אבל התפתחות טכנולוגית חדשנית, הפתעה אסטרטגית מוצלחת או חזית קרה עמוקה ורחבה דיה (כגון זו שנפתחה בדצמבר 1944) עשויים לקעקע את כל המבנה הזה ולחייב להשתמש בכוחות תמרון בתפקידם המקובל, כבר מההתחלה, אך הפעם ללא ארטילריה ארוכת טווח אורגנית וללא סיוע אווירי התקפי אורגני. שוב, אין זו בעיה שאי אפשר לפתור על-ידי שינוי ארגוני מהיר, אבל הניסיון לבצע שינוי בממדים כאלה בשלבים הראשונים של קרב בלימה, הם הזמנה בטוחה למפלה נרחבת. יתרה מזאת: אם הדוקטרינה החדשה תוטמע

